

Сарібекаєн Юлія Артурівна,

курсант 2-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Смаглюк Олександр Володимирович**

ПРАВОВА ПРОТИДІЯ КАТУВАННЮ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Одним з найбільш важливих прав людини є право на фізичну і психічну недоторканність і безпеку. У Конституції України закріплено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Згідно з Основного Закону ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. На жаль, проблема катувань є надзвичайно актуальною в Україні. Як вказується у доповіді «Міжнародної амністії» в Україні продовжуються випадки катування та жорстокого поводження з людьми.

Україна ратифікувала майже всі міжнародно-правові документи, в яких викладені принципи захисту прав та основних свобод людини, її захисту від нелюдського, жорстокого поводження і катування. Ці принципи відображені в Конституції України. На міждержавному рівні створено організації, що займаються моніторингом стану охорони прав і свобод людини та захистом від катувань. Наприклад, на території України працює Європейський Комітет, який перевіряє поводження з позбавленими волі особами з метою посилення захисту від катувань. На національному рівні в Україні діє інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (омбудсмена). Прийнято рішення про запровадження в Україні національного превентивного механізму у форматі «Омбудсмен +», який передбачає здійснення моніторингових візитів до місць несвободи працівниками офісу Омбудсмена спільно з активістами громадянського суспільства.

25 травня 2012 року в новій структурі Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини було утворено спеціалізований структурний підрозділ – Департамент з питань реалізації національного превентивного механізму. З позитивних факторів, які вплинули на зменшення катувань було прийняття нового Кримінального Процесуального Кодексу в 2012 р. Україна ввела до кримінального законодавства нові поняття –

катування (ст. 127 ККУ) і спеціальну мету катування – спонукати потерпілого або іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі. Це дозволило наблизити норму національного законодавства до норм міжнародного законодавства.

На недержавному рівні згідно із Законом України «Про об'єднання громадян» створено: 1) мережі правових центрів, які займаються правовою допомогою особам, що пережили катування; 2) правозахисні групи, спілки; 3) центри документування катувань. У центрі постраждалим від катувань нададуть правову допомогу не тільки в українських судах всіх рівнів, а й в Європейському суді з прав людини. Проте результати дослідження слідчої та судової практики у справах про катування дають підстави зробити висновок, що коло спеціальних суб'єктів катування має бути конкретизовано. Треба ввести класифікацію осіб, що потерпіли від катування, з урахуванням класифікації особи злочинця у справах про катування: перша група – особи, затримані правоохоронними органами; друга – особи, які відбувають покарання в пенітенціарних установах; третя – військовослужбовці; четверта – пацієнти лікарняних закладів; п'ята група – інші особи.

Класифікацію можна реалізувати за допомогою додаткових статистичних даних або шляхом впровадження нових спеціальностей, які будуть мати на меті з'ясування реальних обставин, що призвели до порушення права людини. Ця диференціація дасть можливість зрозуміти, де найбільш актуальною є правова проблема катування. Таким чином, у певних сферах життя питання можна буде вирішувати більш ґрунтовно. Це допоможе правильно розподілити вплив проти катування, що в найближчий час має дати певні результати. Права потерпілих від катувань осіб, які належать до всіх груп, повинні захищатися нормами міжнародно-правових актів, які імplementовані у вітчизняне законодавство. Європейський комітет з питань запобігання катуванням рекомендує, щоб українська влада продовжувала покладати свої зусилля щодо удосконалення Кримінального процесуального кодексу.

У цілому, порівняльний аналіз і узагальнення міжнародних і національних нормативно-правових актів, спрямованих на боротьбу з катування, засвідчує, що норми вітчизняного законодавства у цій галузі в основному відповідають нормам міжнародно-правових актів, прийнятих ООН, органами ЄС, а також документам міждержавних і недержавних організацій, товариств, асоціацій, що займаються на міжнародному, міждержавному і національному рівнях моніторингом стану охорони прав і свобод людини, захистом від катувань та інших нелюдських, жорстоких і таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. Головне, щоб усі ці закони виконувалися у реальному житті!